

Dívka s patentkou

Dnes trochu z jiného soudku, i když bude řeč též o výplatních strojích a otiscích. celistvostí bude též o něco více než obvykle, a to jen z jednoho období pro větší přehlednost. Nepůjde jen o otisky, ale hlavně o hlavu krásné americké herečky.

Než dospějeme k označení uživatele, chce to širší úvod. Věřím, že čtenáře neotrávím. Dospěl jsem k 80. dílu a zmiňuji se jen o výplatních strojích a otiscích. Dotkl jsem se většinou různých částí výplatního otisku - zejména denního a výplatního razítka. Jejich třetí část - označení oprávněného uživatele - jakoby by byla opominuta. Napravuji a dnes se dotknu výplatních otisků firmy Waldes a psol., největší továrny na světě pro výrobu stiskacích knoflíků (patentek), jak o sobě tato firma psala ve své době.

Historie firmy Waldes , ale i jejích protagonistů pánů Hynka Puce a Jindřicha Waldese (přišel do firmy v roce 1902, nar. 1876 v Nemyšli, zemřel v květnu 1941 v Havaně cestou do USA za rodinou, jinak též sběratel umění a mecenáš) a Eduarda Menzingerera (koncem roku 1902 přišel tento třetí společník s 20 tisíci rakouských korun vyhraných v loterii) , odchovanců a bývalých zaměstnanců firmy Lokesch a syn, by zasloužila samostatnou esej. Pro úplnou dodávám, že čtvrtým společníkem byl i bratr Waldese pan Sigmund Waldes. Snad někdy příště o této zajímavé historii.

Původně od roku svého založení 1900 tato firma vyráběla regálové štítky, kovové napínačky a ozdoby na vánoční stromky. Hynek Puc (1856 - 1938), český konstruktér, mechanik a vynálezce české zakládačky, přístroje na strojní zakládání pružin při výrobě patentních knoflíků, vymyslel stiskací knoflík, ba co víc stroj, který jej vyráběl. Jindřich Waldes s obchodním talentem nazval tento knoflík Koh-I-Noor podle největšího diamantu na světě (česky "hora světla"). Knoflík s vyraženými písmeny K - I - N byl skvělým obchodním tahem. Začala expanze do světa. V roce 1912 se Jindřich Waldes rozhodl pro trh v USA. Reklamní kampaň v USA se prezentovala světoznámým logem firmy "MISS KIN" - portrétem dívky s patentkou na místě levého oka. Jak k tomu došlo? Při plavbě Jindřicha Waldese na palubě zaoceánské lodi do Ameriky jednu z cestujících, americkou herečku Elisabeth Coyens nenapadlo nic jiného, že si k levému oku přiložit místo monoklu reklamní vzorek zvětšeného patentního knoflíku. Waldes dívku zvětšil fotoaparátem a po návratu požadalsvé přátele malíře Františka Kupku a grafika a malíře Vojtěcha Preissiga o vytvoření olejového obrazu a nového loga firmy. Stalo se a toto logu s portrétem dívky s patentkou provázelo firmu dlouhou dobu , snad i do dneška. Logo převzal i znárodněný podnik, který vyráběl a obchodoval pro válce pod názvem Koh-I-Noor, Spojené kovoprůmyslové závody národní podnik.... Ještě se traduje, že při pohledu na dívku s

patentkou Jindřich Waldes zvolal. " To je ono! To bude KIN GIRL! Optimistické veselí, kvalitní výrobek a pěkná tvář!".

Věstník ministerstva pošt a telegrafů č. 23 ze dne 7. 5. 1927 (32. povolení v chronologickém sledu) schválil výplatní otisk této vršovické firmy s používáním od 8. 6. 1927 (typ otisku FR 6 s s dohlédací poštou PRAHA 74 a čtyřmístnou výplatní hodnotou a s označením uživatele pod výplatním razítkem. Tento stroj v tomto vzhledu vyplácel zásilky do 27. 5. 1932, po tomto datu byl vložen do stroje nový štoček používaný po dobu IX. všesokolského sletu s nápisem: "Navštivte IX. SLET VŠESOKOLSKÝ/WALDESOVO MUZEUM. Příležitostný zároveň propagační otisk vyplácel v době od 27. 5. do 11. 7. 1932. , po tomto datu se vrátil do stroje původní štoček s tím, že stroj měl původní vzhled. Ve sbírce jsem zaznamenal, že 2. 3. 1933 firma používala druhý stroj (?), typu FR 6 h - 4m, u které jsou v porovnání s předchozími otisky kromě horního čísla počítadla zcela jiné číslice počítadla (?), datumové číslice a výplatní číslice. Výplatní znaménko má sice stejné tvary, ale hvězdička před číslicemi se "roztancovala". Tento stroj s "roztančenou" hvězdičkou, ale s jiným označením uživatele, vyplácel zásilky i po válce v době od 5/1945 do 9/48- , jak jsme zaznamenali s kolegou M. Bouškou v našem katalogu. Tady se už objevila hlava herečky Coyens s patentkou s nápisem WALDES nad její hlavou a nápisem Koh-i-noor psaným kurzivou od výplatním otiskem. ovšem bez nápisu "The Symbol of Quality" pod hlavou.

Během Protektorátu Č+M měl otisk hned čtyři podoby: dohlédací pošta byla změněna na PRAHA 73 u následujících otisků: 1/ - 7/39- FR 6h- 4m , hlava dívky s patentkou s nápisem Koh-I-Noor nad hlavou a nápisem Waldes - Praha pod výplatním razítkem. Vzor byl český. 2/ 10/39-4/40- FR 6h- 4m, stejné, jen s protektorátním vzorem výplatního razítka, 3/ -6/40-7/40- FR 6h- 4m, k protektorátnímu výplatnímu razítku přibýlo proketorátní dvojjazyčné denní razítko, 4/ -7/40-4/45- FR 6h- 4m, denní i výplatní razítko stejné, ke změně došlo v označení: "WALDES" nad hlavu, Koh-I-Noor pod výplatním razítkem, pod hlavou se angličtina přeměnila na německý nápis: "Wahrzeichen für Qualität" (Údaje z Katalogu M. Bouška, Protektorát) Aby toho nebylo dost, firma Waldes za I. republiky si pořídila druhý (možná, že to byl třetí stroj).

Otisk typu FR 8h - 4m, který měl za I. republiky dvě podoby (dohlédací pošta PRAHA 73):

1/ -11/1933-3/1937- FR 8h-4m, stejný jako čtvrtý otisk u stroje FR6h,

2/ 9/1937-10/1937- FR 8h-4m, hlava dívky není v oválu, je větší než u ostatních otisků, pod ní nápis Koh-I-Noor, pod výplatním razítkem nápis Waldes , dohlédací pošta PRAHA 73/a,

3/ 6/1937-9/1937 FR 8h-4m, esej (?), s hlavou, nápisem Koh-I-Noor nad hlavou a Waldes - Praha pod výplatním razítkem

4/ 8/1937 FR 8h-4m, esej (?) se základním označením firmy pod výplatním otiskem (údaje z katalogu Bouška - Leiš -I. republika plus aktualizované o nové či opravené údaje).

Tento stroj vyplácel ve třech podobách zásilky i během Protektorátu ČM.

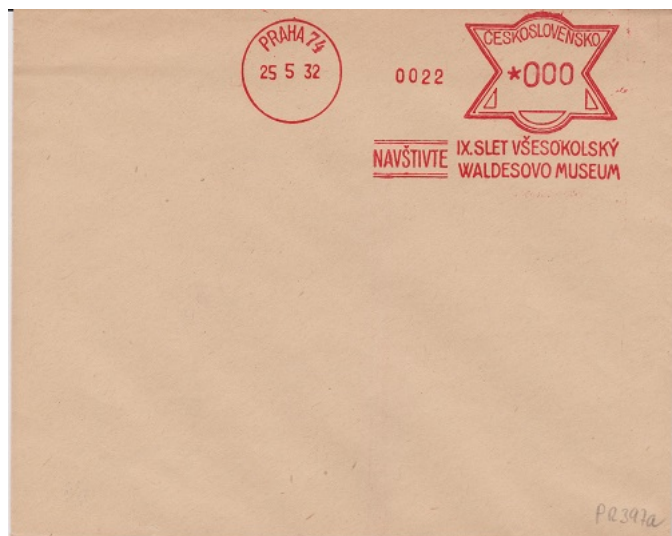
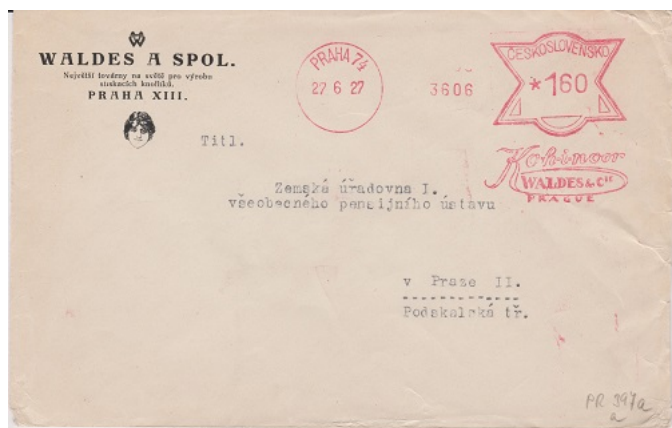
1/ -5/40 v podobě FR 8h-4m s třetím otiskem během I. republiky,

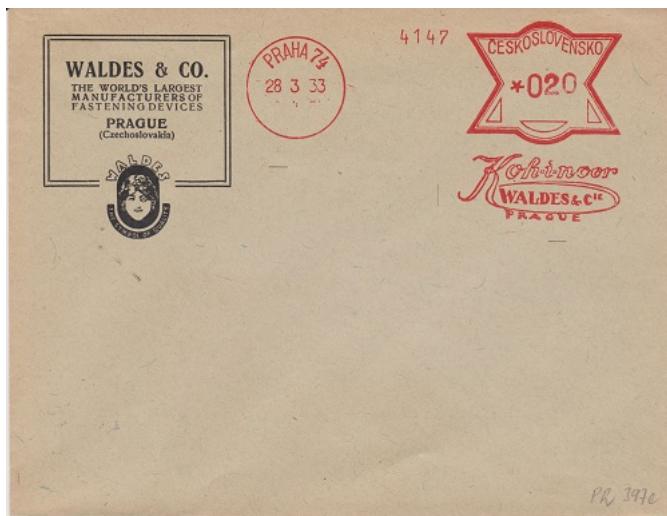
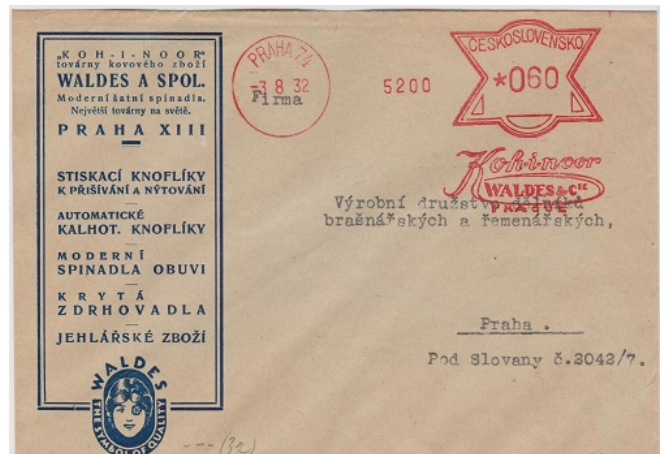
2/ -5/40-7/40 v podobě PRAHA 73/a s protektorátním výplatním razítkem, (údaje z katalogu M. Bouška, Protektorát).

3/ 7/40- v podobě PRAG 73/PRAHA 74 (protektorátní denní razítko) a s existujícím výplatním razítkem protektorátního vzoru. Jeden uživatel, dva či tři stroje, a několik otisků, z nichž pro přehlednost reprodukuji jen ty z I. republiky.

Je vidět, že naše významné výtvarníky přitáhly i výplatní otisky a umělci se zasloužili se o mnoho kvalitních otisků, kde dominovalo označení oprávněného uživatele. V minulosti jsem psal o arch A. Jonášovi (Telefunken, Ringhoffer) či o Rykrově čokoládové hvězdě s postupně uvolňovaným levým křídélkem.... Bylo jich jistě více a je otázkou času, kdy jejich rukopis objevíme.

A nakonec portrét dívky s patentkou KIN malíře Františka Kupky a grafika Vojtěcha Preissiga na základě fotografie a zakázky Jindřicha Waldese, který nás provází kromě jiných i na NĚKTERÝCH VÝPLATNÍCH OTISCÍCH TÉTO FIRMY OD ROKU 1927. Márná věc. Stále je i u výplatních otiscích, co zkoumat. Řada věcí je stále neznámých a nedoceněných. Významný podíl naší výtvarnické elity, zejména za I. republiky a doby bezprostředně následující, je stále neznámý a nedoceněn. Nadějí zůstává, že pokud se návrjáři neobrátní úplně do říše písmenek a číslic a dají označení uživatelů i nápad a esteticky, zůstanou nám nám na celistvostech zajímavé a přitažlivé výsledky jejich práce i nyní, v digitální době. Moderní digitální otisky v červené a modré barvě jsou toho jen přímým důkazem.